

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Бердянський державний педагогічний університет  
Інститут філології та соціальних комунікацій  
Кафедра української та зарубіжної літератури і порівняльного  
літературознавства

**Сонячні кларнети:**  
*танець, музика, театр у літературних проєкціях*

*Матеріали*  
*Міжнародної наукової конференції*

**Бердянськ-2021 рік**

|                        |                                                                                                                                            |    |
|------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
|                        | <b>УКРАЇНСЬКИХ БОГОСЛОВСЬКО-ПОЛЕМІЧНИХ ТРАКТАТАХ XVII – XVIII СТОЛІТЬ, СПРЯМОВАНИХ ПРОТИ РОСІЙСЬКИХ СТАРОВІРІВ</b>                         | 41 |
| <b>Василенко Г.В.</b>  | <b>МУЗИЧНА ОБРАЗНІСТЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІРИЦІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ</b>                                      | 44 |
| <b>Васильєва О. Є.</b> | <b>ЕВОЛЮЦІЯ МУЗИЧНОСТІ У ДРАМІ: ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СУЧАСНОСТІ</b>                                                                           | 47 |
| <b>Васильєва О.С.</b>  | <b>«ТЕМА КОХАННЯ У П'ЄСІ ЕРІКА-ЕММАНЮЕЛЯ ШМІТТА «ГОТЕЛЬ ДВОХ СВІТІВ»</b>                                                                   | 50 |
| <b>Верескун О.А.</b>   | <b>МІЖМИСТЕЦЬКА ІНТЕГРАЦІЯ У ВИКЛАДАННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ</b>                                                         | 52 |
| <b>Вещикова О. С.</b>  | <b>НАРАТИВНІ ФУНКЦІЇ МУЗИЧНИХ ІНТЕРМЕДІАТЕМ У РОМАНІ Н. ГЕЙМАНА, Т. ПРАТЧЕТТА «ДОБРІ ПЕРЕДВІСНИКИ»</b>                                     | 55 |
| <b>Гажева І.Д.</b>     | <b>Л. БЛОК: ПРЕКРАСНАЯ ДАМА РУССКОГО СИМВОЛИЗМА И ИСТОРИК БАЛЕТА</b>                                                                       | 58 |
| <b>Гальчук О.В.</b>    | <b>ЕРОС І ТАНАТОС У ТОПОСІ ТАНЦЮ: АВТОРСЬКІ МОДЕЛІ В ЛІТЕРАТУРІ ПОРУБІЖЖЯ</b>                                                              | 61 |
| <b>Ганошенко Ю.А.</b>  | <b>МУЗИКА ЯК ПАРАДИГМАЛЬНА МЕТАФОРА: ІНТЕРМЕДІАЛЬНА ПРИРОДА РОМАНУ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА «РАДІО НІЧ»</b>                                        | 64 |
| <b>Горбач Н. В.</b>    | <b>ВІЗУАЛЬНИЙ КОД ЕСЕЮ Й. БУРГА «ФРЕСКИ»</b>                                                                                               | 67 |
| <b>Гурдуз А.І.</b>     | <b>МЕТАФОРИКА МУЗИКИ У ФЕНТЕЗІЙНОМУ МОДЕЛЮВАННІ РОМАНІВ СЮЗАННИ КЛАРК «ДЖОНАТАН СТЕНДЖ І МІСТЕР НОРРЕЛЛ» І ОЛЕКСІЯ ШЕЇНА «СІМ КАМЕНІВ»</b> | 70 |
| <b>Даниленко Л.В.</b>  | <b>МУЗИЧНИЙ ВИМІР РЕТРОСВІТУ «ХРУЩОВСЬКОГО» КИЄВА (РОМАН Г. ГОРИЦЬКОЇ «ЖИТТЯ В РОЖЕВОМУ»)</b>                                              | 73 |
| <b>Девдюк І.В.</b>     | <b>ПРОБЛЕМА ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО</b>                                                                                                            |    |

Даниленко Л.В.,  
кандидат філологічних наук  
Запорізький державний медичний університет

### **МУЗИЧНИЙ ВИМІР РЕТРОСВІТУ «ХРУЩОВСЬКОГО» КИЄВА (РОМАН Г. ГОРИЦЬКОЇ «ЖИТТЯ В РОЖЕВОМУ»)**

Реконструкція дійсності в ретроромані піддається певним художнім механізмам. Це відтворення подій, які мали місце в минулому, зосередження уваги на місцях пам'яті, розповіді про особливості соціуму з його повсякденням, ілюстрування зовнішньої обстановки, якою вона була колись (екстер'єрів з будівлями, площами, вулицями, транспортом; інтер'єрів з меблями, деталями побуту; портретів героїв з їхнім одягом, зачісками, особистими речами). Великого значення письменники надають зображенню модних тенденцій минулого, зокрема в музиці. Такий спосіб показати ретропростір має свою специфіку у творах про радянське минуле. Маркери мистецтва здатні влучно відтворити конфлікт середовища, в якому жила радянська людина – існування між дозволеним і забороненим.

Музика була дієвим способом виховання «правильних» громадян СРСР через тотальний ідеологічний тиск. Критика і контроль музичної творчості радянських композиторів та виконавців, пильнування органів влади за проникненням у країну закордонної музики сформували певну обстановку – з пристосуванством або непокірністю. Характеристика часу в такому аспекті самотності у прозі сучасних авторів («Шизгара» С. Батурина, «Клавка» і «Юра» М. Гримич, «Зламани сходи» Б. Крамера, «Я, Пештет і армія» Кузьми Скрябіна).

Музика радянського часу – наскрізний образ минулого в романі Г. Горицької «Життя в рожевому» (2021) із серії «Ретроромани». Авторка «озвучує» мелодії й пісні, що супроводжували радянську людину в побутових ситуаціях і суспільних подіях, визначали смаки, інтереси, стосунки зі світом. У романі охоплено період 1958 – 1961 років, на які випало чимало знакових явищ радянській Україні та в СРСР загалом – хрущовська відлига, відкриття першої станції метро в Києві, Куренівська трагедія, повернення зі сталінських таборів письменника Б. Антоненка-Давидовича, фотографування Місяця з міжпланетної станції, пандемія віспи в Москві, будівництво Академмістечка в Новосибірську тощо. З індустріальною помпезністю та необлаштованим повсякденням найбільшій країні світу пов'язані долі героїв роману Г. Горицької. Переплетення їхніх життєвих шляхів та розрізнення цілей накладаються на загальне тло – музику як важливий, чуттєвий і правдивий маркер часу.

Радянські люди, що живуть за стандартами «комуністичного виховання», вбирають різну музику охоче: і ту, що пропонується у відкритому доступі завбачливими соцреалістичними авторами, і ту, що проникає з-за кордону. «Вышел в степ донецкую парень молодой» і

«When the music goes around» Бенні Гудмена, пісні Клавдії Шульженко та Едіт Піаф формують свідомість молоді на зламі 50-60 рр. XX століття. Це покоління – гнучкий матеріал для створення уніфікованої людності *homosovieticus* з певними шансами на усвідомлення свого становища в новому світі. Музичні вподобання громадян пояснюють суперечливість їхніх пріоритетів – офіційних та особистих. Розповідається про те, як кияни за великі гроші купували «на точці біля оперного» платівки того ж Бенні Гудмена, заучували напам'ять тексти чужою мовою, закохувалися під напівзаборонені пісні, сподівалися, що колись таки приїде легендарний виконавець у Радянський Союз із концертами.

Критика комуністичної ідеології в романі виявлена в прямих авторських судженнях або в асоціативних образах. Одним із них є закордонна музика. Письменниця подає цікаві версії проникнення в мистецький простір СРСР пісень Едіт Піаф. Героїня роману, тринадцятилітня дівчинка, захоплено наспівує пісеньку «*Lavie en rose*». Платівку їй «дістав» батько, адже працював в органах спецслужби і мав великі можливості. Водночас пісня несподівано «*прокотилася, ніби по небу кометою*» [1, 39] по всіх радіостанціях. Але й зникла так само несподівано, буквально проілюструвавши суть «*життя в рожевих окулярах*». Якось батько попросив доньку слухати пісню тихіше. А на зауваження, що та вже звучала по радіо «*хмикнув, мовляв, помилка зовнішньої розвідки*» [1, 41].

Знаменита пісня потрапила в радянський радіопростір незадовго до загибелі легендарної співачки. З авторської позиції, то було відверте зухвальство: «*І справді, звідки взявся цей французький шансон на наших теренах? Та ще й усього на один день? Так, ніби радянські спецслужби дізналися про кончину Едіт швидше за самого Бога й дозволили собі таку індульгенцію – популяризувати серед радянських громадян буржуазну занепадницьку музику, бо ж все одно незабаром помре, то який від неї негативний зиск?*» [1, 41]. Письменниця показує вибірковість у пропозиції населенню «правильної» музики, виявляє ідеологічне прищеплювання потрібних мистецьких смаків. Так, пісні Едіт Піаф потрібно слухати таємно, а «Бесамучо» Консуело Веласкес можна насолоджуватися вволю, не ховаючись, бо то ж «мексиканська співачка», представниця дружнього народу. Домисли авторки дошкульні. У такий спосіб Г. Горицька аналізує своє сприйняття пережитого. Вона не приховує зневаги: «*Коліщатка радянської влади, маленькі нишпорки та людодіди в законі – радянські спецслужби, всюди шукали зиск*» [1, 41]. Образ Едіт Піаф дуже зворушливий. Реалістичний або ж уявний він супроводжує багато подій. Насамперед невіддільний від життя головної героїні, яка «самопривласнила» співачку як маму, що вже померла давно.

Мелодії та пісні в романі «Життя в рожевому» – це, звичайно ж, емоційне наповнення змісту. Часом музика й події здаються

несумісними, особливо коли поєднується ліричне й трагічне. Таким є опис страшної техногенної катастрофи в Києві на Куренівці 13 березня 1961 року, коли селевий потік, прорвавши дамбу, затопив житловий район і спричинив численні людські жертви. Трагедія замовчувалася радянською владою багато десятиліть. Г. Горицька розповідає про це послідовно, з усіма деталями, з описами загального і крупного планів, в яких людські тіла, транспорт, зруйновані будівлі і бруд створюють панораму страждань, біди, миттєвих втрат найціннішого. В епіцентрі уваги – затоплення міського автобуса з пасажирами. *«...Автобус застряг навпроти стадіону «Спартак»...Страшний крик не міг заглушити звуків тупих ударів по вікнах – то люди намагалися вибратися назовні. А потім раптом усе потемніло. На автобус насунувся вал – суцільна піниста брудно-сіра маса. Вал був вищим від будинків і, насуваючись, закривав собою небо»*[1, 232].

Особливо вражаюче показано загибель молоді жінки Люсі – племінниці партійного очільника УРСР Петра Шелеста, на очах якої потонули двоє її синочків-близнюків. Тяжкість трагедії авторка увиразнює музичним фоном, що посилює болісне сприйняття несумісності життя та смерті. Жахливе фіксування останніх уривків людського світу переплітається зі швидким ритмом пісні короля свінгу Бені Гудмена *«Sing sing sing sing every body...»*. Неминучість моторошної загибелі Люсі Шелест вихоплює з її свідомості видіння: *«ніби вона в Палаці Спорту на концерті самого Бені Гудмена, на якого, хоч кров з носа, її обіцяв зводити Роман»* [1, 233–234] – коханий хлопець із минулого. Візуалізація події, швидка зміна кадрів та музичний супровід забезпечують кінофікованість епізоду, що сприймається як ретрохроніка – заборонена, але не стерта.

Музика в «Житті в рожевому» посилює задум авторки, яка характеризує минуле чуттєво, жваво, в такт суперечливим колізіям часу. У творі показано, як становлювався світогляд людей шістдесятих під впливом мистецтва – тенденційного радянського та вільного закордонного, що таки проникало на терени тоталітарного світу.

### Література

1. Горицька Г. Життя в рожевому. Худож.-оформлювач М.С. Мендор. Харків: Фоліо, 2021. 348 с.